

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 3 mars 2017

Mål nr

Ö 5344-15

KLAGANDE

Arbetsförmedlingen, 202100-2114

Juridiska avdelningen

113 99 Stockholm

Ombud: Tf. chefsjurist CF och verksjurist NV

MOTPART

Proffice Industrial & Logistics AB, 556584-8941

Box 70368

107 24 Stockholm

Ställföreträdare: HH

SAKEN

Rättegångskostnader i mål om varselavgift

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2015-10-20 i mål Ö 7826-15

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Arbetsförmedlingen har yrkat att Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och förpliktar Proffice Industrial & Logistics AB att ersätta Arbetsförmedlingen för rättegångskostnader i tingsrätten med 2 800 kr avseende ansökningsavgift.

Proffice har medgett yrkandet.

SKÄL

Bakgrund och frågan i Högsta domstolen

1. Arbetsförmedlingen väckte talan vid tingsrätten mot Proffice Industrial & Logistics AB och yrkade att Proffice skulle betala varselavgift till staten med 5 200 kr enligt lagen (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen). Som grund för talan anfördes att Proffice inte i rätt tid till Arbetsförmedlingen hade gett in en anmälan om varsel. Arbetsförmedlingen begärde också ersättning för rättegångskostnader med 2 800 kr, vilket avsåg ansökningsavgiften. Målet handlades som ett vanligt tvistemål och inte som ett s.k. förenklat tvistemål (jfr 1 kap. 3 d § rättegångsbalken).

2. Sedan Proffice hade medgett talan biföll tingsrätten käromålet men avslog Arbetsförmedlingens yrkande om ersättning för rättegångskostnader. Enligt tingsrätten skulle bestämmelsen i 18 kap. 16 § rättegångsbalken tillämpas, vilket innebar att rättegångskostnaderna skulle fördelas enligt reglerna för brottmål. Eftersom ersättning för ansökningsavgift enligt

tingsrätten då inte kunde utgå ogillades yrkandet. Hovrätten har avslagit Arbetsförmedlingens överklagande.

3. Den första frågan i Högsta domstolen är huruvida mål om varselavgifter enligt främjandelagen är dispositiva, vilket i så fall innebär att Arbetsförmedlingens yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska bifallas till följd av medgivande. Om mål av detta slag är indispositiva ska det prövas om Arbetsförmedlingen ändå har rätt till ersättning för de begärda rättegångskostnaderna.

Varselavgift enligt främjandelagen

4. En arbetsgivare som avser att genomföra en driftsinskränkning i sin verksamhet är enligt 1 § främjandelagen skyldig att inom viss tid varsla Arbetsförmedlingen.

5. Varselskyldigheten är sanktionerad i 17 § främjandelagen genom att en arbetsgivare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att följa bestämmelserna kan åläggas att utge en särskild varselavgift till staten. Avgiften fastställs för varje påbörjad vecka som varsel har försummats och bestäms till ett belopp som varierar mellan 100 kr och 500 kr för varje arbetstagare som berörs av driftsinskränkning.

6. Varselavgift åläggs enligt 18 § främjandelagen av allmän domstol på talan av Arbetsförmedlingen.

Är mål om varselavgift enligt främjandelagen dispositiva eller indispositiva?

7. Det övergripande syftet med skyldigheten att i god tid varsla Arbetsförmedlingen om en driftsinskränkning är att ansvariga myndigheter ska ges möjlighet att bistå de arbetstagare som kan förlora sina anställningar och sätta in de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kan behövas. Varselavgiften är en

påföljd som syftar till att skyldigheten ska fullgöras. (Se prop. 1973:129 s. 205 ff., jfr rådets direktiv 98/59/EG av den 20 juli 1998 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om kollektiva uppsägningar.)

8. Bestämmelserna om varselskyldighet och möjligheten att ålägga varselavgift rör inte enbart relationen mellan en arbetsgivare och Arbetsförmedlingen utan syftar också till att skydda andra enskilda och allmänna intressen. Till detta kommer att varselavgiften endast kan åläggas av domstol och att avgiften har en tydlig straffrättslig karaktär, bl.a. genom att avgiftsskyldigheten förutsätter att ett subjektivt rekvisit är uppfyllt.

9. Mot bakgrund av det anförda ska mål om åläggande av varselavgift handläggas som indispositiva tvistemål.

Ersättning för rättegångskostnader i mål om varselavgift

10. Enligt 18 kap. 16 § rättegångsbalken ska, i mål där en myndighet för talan på det allmännas vägnar utan att talan avser tillvaratagande av statens eller någon annans enskilda rätt, brottmålsreglerna i 31 kap. tillämpas i fråga om rättegångskostnader, om inte något annat är föreskrivet. Av förarbetena till 18 kap. 16 § framgår att bestämmelsen tar sikte på ett antal mer eller mindre udda fall där åklagare eller en myndighet för talan vid tingsrätt. Det rör sig om mål som inte avser brott men som i vissa hänseenden ligger brottmålen nära. Som exempel anges mål om varselavgift enligt främjandelagen. (Se prop. 1989/90:71 s. 73.)

11. Även i förarbetena till främjandelagen förutsätts att rättegångskostnadsreglerna i brottmål ska tillämpas i mål avseende varselavgift (se prop. 1973:129 s. 306).

12. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2001 s. 288 prövat frågan om tillämpningsområdet för bestämmelsen i 18 kap. 16 § rättegångsbalken. Målet gällde en talan som staten förde mot en ställföreträdare för ett bolag avseende bolagets obetalda skatter enligt reglerna om personligt betalningsansvar. Enligt Högsta domstolen tar bestämmelsen inte sikte på mål där en statlig myndighet för talan om ett anspråk som påstås tillkomma staten och det oavsett om anspråket grundar sig på offentlighetsrättsliga eller privaträttsliga förhållanden. Bestämmelsen kan enligt domstolen över huvud taget inte vara tillämplig på fall där staten själv är part. Slutsatsen i rättsfallet blev därför att de ordinära reglerna om rättegångskostnader i tvistemål skulle tillämpas.

13. Ordningen med en varselavgift som kan utgå vid underlåtenhet att följa varselreglerna syftar till att skapa en sanktion som bidrar till att arbetsgivare fullgör sina skyldigheter enligt främjandelagen. Avgiftsskyldigheten förutsätter uppsåt eller grov oaktsamhet och avgiftens storlek är i viss mån kopplad till hur allvarlig överträdelsen är. Detta i kombination med det förhållandet att varselavgiften endast kan åläggas av domstol tydliggör att avgiften ligger nära de straffrättsliga påföljderna. Och det framgår av förarbetena till främjandelagen att lagstiftaren övervägde om en straffrättslig påföljd i stället borde införas. Ett skäl till att lösningen med en varselavgift valdes var att avgiften då kunde åläggas även en arbetsgivare som var en juridisk person. (Se SOU 1973:7 s. 256 och prop. 1973:129 s. 305.)

14. När Arbetsförmedlingen väcker talan vid domstol med yrkande om att en arbetsgivare ska åläggas en varselavgift agerar myndigheten från allmän synpunkt för att upprätthålla varselskyldigheten och inte för att omedelbart ta tillvara något eget ekonomiskt anspråk. Med hänsyn härtill och till att varselavgiften är en påföljd som ligger nära en straffrättslig sanktion ska brottmålsreglerna i 31 kap. rättegångsbalken tillämpas i fråga om rättegångskostnader.

Bedömningen av rättegångskostnadsfrågan i detta fall

15. Bestämmelserna i 31 kap. 1 § rättegångsbalken om skyldighet att ersätta staten för det som betalats av allmänna medel ger inte något utrymme för att ålägga Proffice att utge ersättning till Arbetsförmedlingen för rättegångskostnader som avser ansökningsavgift. Hovrättens beslut ska därför stå fast.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff, Lars Edlund, Anders Eka (referent) och Stefan Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Katarina Sergi